

УДК 330.111.4.001: 332

О. А. Томашевська,

к. е. н., асистент кафедри аграрної економіки ім. проф. І.Н. Романенка,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Т. В. Мірзоєва,

к. е. н., ст. викл. кафедри аграрної економіки ім. проф. І.Н. Романенка,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Висвітлено та систематизовано основні теорії й концепції розміщення продуктивних сил і регіональної економіки. Наведено їх класифікацію та сутність.

Basic theories and conceptions of placing of productive forces and regional economy are reflected and systematized. Their classification over and essence are brought.

Ключові слова: теорії, концепції, розміщення продуктивних сил, регіональна економіка.
Key words: theories, conceptions, placing of productive forces, regional economy.

ВСТУП

Сучасний етап формування ринкових відносин в Україні вимагає поглибленого вивчення теорій та концепцій розміщення продуктивних сил і регіональної економіки. Це зумовлюється тим, що ефективне розміщення продуктивних сил країни та збалансований розвиток її регіонів є важливою умовою забезпечення сталого розвитку національної економіки в цілому. Особливого значення це набуває в зв'язку з розвитком регіоналізму в Європі та світі, який виступає нині як концептуальна система вирішення проблем, пов'язаних із практичним використанням тих можливостей, які випливають з регіонального поділу сучасних суспільств.

Зародження й становлення теорій та концепцій розміщення продуктивних сил і регіональної економіки відбувалось у XVIII—XIX ст., а процес їх розвитку, удосконалення та поглиблення триває й нині. Зокрема, основи теорій розміщення виробництва закладено в працях А. Сміта, В. Петті, Д. Рікардо, Й. Тюнена, В. Лаунхардта, А. Вебера, В. Крісталлера, А. Льюша, В. Леонтєва, М. Коловського, М. Портера та інших вчених. Значний внесок у розробку концепцій розміщення продуктивних сил і регіональної економіки зроблений такими науковцями, як М. Бадман, Ф. Заставний, В. Ковалевський, А. Гранберг. Проте, на нашу думку, дане питання потребує подальшого вивчення в

зв'язку з тим, що сучасні умови формування регіональної політики вимагають нових методичних і теоретичних підходів щодо розвитку продуктивних сил і регіональної економіки.

Мета дослідження — вивчити теоретичні засади розміщення продуктивних сил і регіональної економіки. Для досягнення мети було поставлено й виконано такі завдання:

— досліджено й проаналізовано основні теорії та концепції розміщення продуктивних сил і регіональної економіки минулого й сьогодення;

— здійснено класифікацію основних теорій та концепцій розміщення продуктивних сил і регіональної економіки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні теорії та концепції розміщення продуктивних сил та регіональної економіки можна умовно розділити на дві великих групи (рис. 1), до складу яких входять як теоретичні надбання минулого, так і сучасні теорії розвитку регіональної економіки.

У сукупності наявних теорій регіональної економіки чільне місце посідають теорії розміщення виробництва. Перш за все, привертає увагу теорія сільськогосподарського штандор-та Й. Тюнена (теорія розміщення сільськогосподарського виробництва (1826 р.) (нім. standort

— місце розташування, розміщення)). На основі опрацювання значного обсягу теоретичного матеріалу й практичної інформації, шляхом порівняння витрат на перевезення продукції від місця виробництва до ринку збуту, Й. Тюнен визначив зони, найсприятливіші для розміщення в їх межах певних видів сільськогосподарського виробництва. Оптимальною, за підрахунками, виявилась схема розміщення сільськогосподарського виробництва у вигляді концентричних кіл-поясів різного діаметру навколо центрального міста, що поділяються на зони виробництва різних видів сільськогосподарської продукції. Чим вища урожайність культур чи продуктивність тварин, тим ближче до міста повинно розміщуватись виробництво, чим дорожчою є одиниця товару, тим далі від міста доцільно розміщувати його виробництво. Відповідно з віддаленням сільськогосподарського виробництва від міста знижується інтенсивність його ведення. Вчений виділив шість поясів (кіл) розміщення сільськогосподарського виробництва довкола міста-ринку. Варто зазначити, що Й. Тюнен — перший, хто застосував детальні математичні розрахунки для обґрунтування розміщення виробництва, тобто використання абстрактних математичних моделей у просторовій економіці. Окрім того, вчений є одним із засновників теорії граничної корисності.

Актуальною в сучасних умовах розвитку є теорія розміщення промисловості (теорія раціонального розташування промислового підприємства). У 1882 р. німецький вчений В. Лаунхардт розробив метод "Вагового трикутника" — метод визначення місця оптимального розміщення промислового підприємства відносно джерел видобутку сирови-

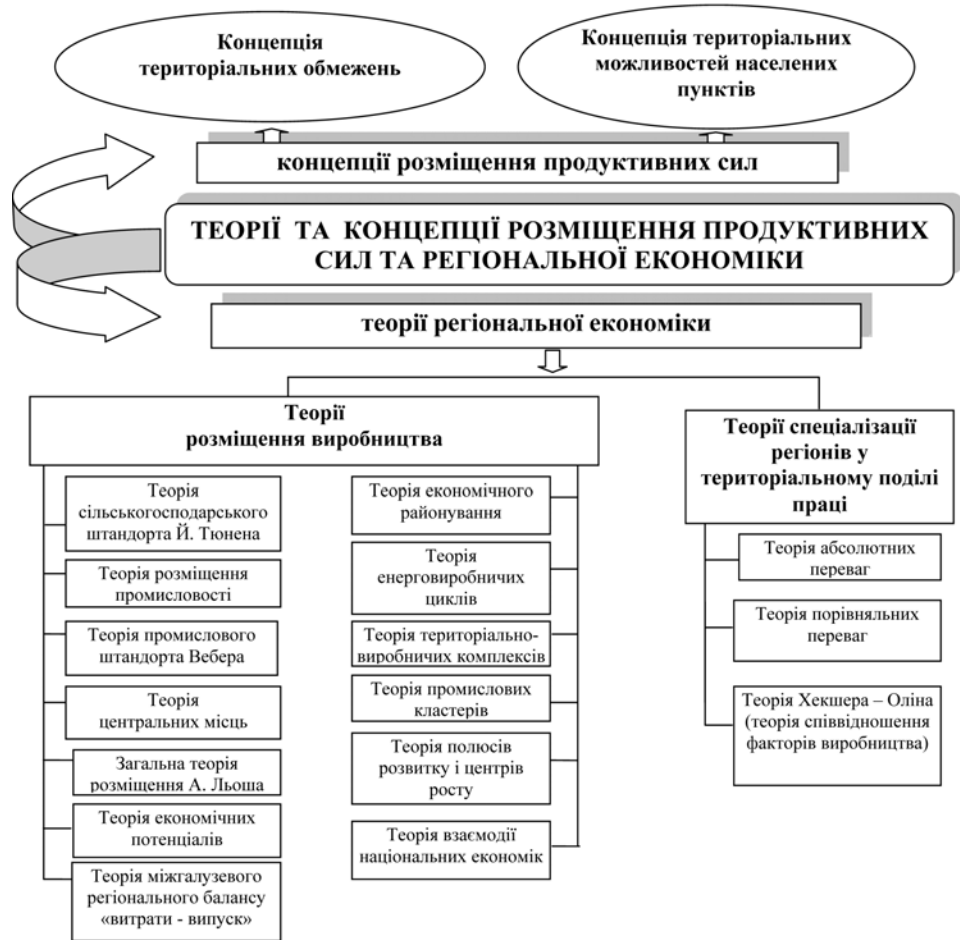

Рис. 1. Класифікація основних теорій та концепцій розміщення продуктивних сил та регіональної економіки

ни та ринків збуту продукції. При цьому пункт виробництва продукції та місце видобутку сировини розглядаються як різні просторові точки. Вирішальним чинником при цьому, як і в попередній теорії, виступають транспортні витрати. Вчений обґрунтував місце оптимального розміщення нового металургійного підприємства (рис. 2).

Шляхом застосування геометричних і фізичних методів розрахунку визначається можливий пункт розміщення підприємства. При цьому ним

Рис. 2. Ваговий трикутник В. Лаунхардта

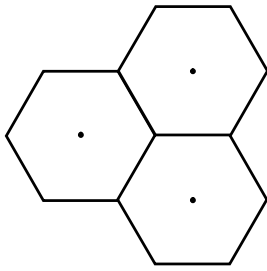

Рис. 3. Центральні місця за В. Крісталлером

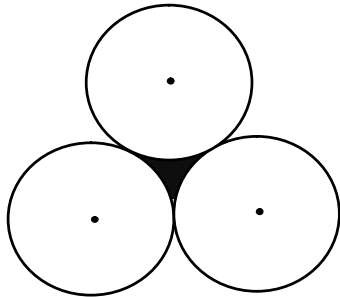

Рис. 4. Економічні райони у формі кола

може бути як кожна з трьох вершин трикутника (точки розміщення руди, вугілля і споживача металу), так і будь-яка точка всередині фігури. Даний метод являє собою одну з перших в економічній науці фізичних моделей, яка використовується для розв'язання теоретичних і практичних задач. Його можна застосовувати і для більшої кількості точок (видів сировини), тоді вони утворять випуклий багатокутник.

У 1909 р. німецький вчений А. Вебер у книзі "Теорія штандорта промисловості" виклав концепцію, що промисловість розміщується на території країни за принципом найменших витрат і визначається трьома факторами: транспортним, агломераційним і фактором робочої сили. Транспортний фактор передбачає, що будівництво підприємств здійснюється там, де витрати на транспорт мінімальні. Цей пункт називається "транспортним штандортом". Для його визначення (пошуку) використовується ваговий трикутник В. Лаунхардта з урахуванням двох важливих показників — матеріального індексу і штандортної ваги. Матеріальний індекс являє собою співвідношення витрат сировини до маси готової продукції. Штандортна маса становить суму витрат сировини та маси готової продукції в перерахунку на одиницю продукції.

Агломераційний фактор передбачає, що підприємства розміщуються в центрах зосередження інших промислових підприємств і це слугує причиною зниження витрат на створення транспортного сполучення, енергетичного господарства тощо. З метою визначення точки

розміщення агломераційного виробництва навколо транспортних пунктів будують ізодапани, серед яких виділяють геометричне місце точок, де величина транспортних витрат дорівнює економії від агломерації виробництва.

Фактор робочої сили в цій теорії говорить про те, що будівництво підприємств здійснюється там, де є в наявності дешева робоча сила. Вплив даного фактора "притягне" до себе "штандорт" з місця з мінімальними транспортними витратами лише за умови, що економія на робочих витратах буде вищою за витрати при транспортуванні в результаті переміщення продукції. Для визначення місця розташування з урахуванням спільного впливу транспортних витрат і робочої сили вчений запропонував побудову "ізодан" — ліній, які з'єднують точки (пункти) однакових відхилень витрат.

Варто відзначити, що з моменту виникнення "Теорія штандорта промисловості" часто піддавалась критиці, мали місце деякі уточнення даної теорії, а також трансформація її з використанням нових математичних методів — векторного аналізу та лінійного програмування.

Серед теорій розміщення виробництва варто виокремити теорію центральних місць (теорія розміщення системи населених пунктів). Її автор — німецький географ В. Крісталлер у науковій праці "Центральні місця в Німеччині" (1913 р.) довів, що на однорідній поверхні з рівномірним розміщенням сировинних ресурсів і однаковою купівельною спроможністю населення виникають так звані фокуси (ядра) різних ієрархічних рівнів, навколо яких формуються поселення нижчих рівнів. Ці фокуси вчений назвав центральними місцями (ЦМ). Найбільш раціональною є система центральних місць у вигляді правильних шестикутників, у кутах яких перебувають місця нижчого рангу (рис. 3). При цьому кожне центральне місце нижчого рангу притягується до трьох центральних місць вищого рангу.

У такий спосіб вся заселена територія повністю покривається шестикутниками, які ще називають "крісталлерівська сітка". Завдяки цьому скорочується середня відстань збуту продукції, поїздок за покупками і обслуговування тощо. Дана теорія обґрунтовує доцільність виробництва одних видів продукції в кожному населеному пункті (товари першої необхідності), інших — у середніх поселеннях (одяг, побутові послуги), третіх (предмети розкоші) — тільки у великих містах. Таким чином, кожен населений пункт виконує певні функції та має свій радіус впливу й тяжіння. Відповідно можливі різні методи територіальної організації си-

стем розміщення, за яких створюються сприятливі умови для виконання тих чи інших функцій.

Аналіз літературних джерел свідчить, що розглянуті теорії Й. Тюнена, А. Вебера та В. Крісталлера акумулюються в загальній теорії розміщення А. Льоша. Основою утворення економічних районів А. Льош вважав зони збуту продукції. Відтак, формою ринку, що тяжіє до центрального місця, є коло, оскільки відстань від його центру (ядра) до найвіддаленіших точок, що зазнають впливу, є однаковою. Проте кола не можуть повністю заповнити економічний простір, оскільки прилягаючи одне до одного, вони утворюють незаповнений простір (затемнена ділянка на рис. 4), що спричиняє зниження рівня загального попиту. Вчений робить висновок, що "... із усіх можливостей досягти однакового загального попиту найбільше землі потрібно для трикутника, а найменше — для правильного шестикутника. Тому найвигіднішою формою економічних районів буде форма гнізд бджолиних стільників" [7].

Теоретичні розробки А. Льоша та В. Крісталлера мають важливе наукове та практичне значення при дослідженні територіальних особливостей економічного простору. Так, на думку українських науковців, "... з метою вдосконалення існуючого адміністративного устрою України можна зробити спробу накладення сітки пропонованих В. Крісталлером та А. Льошем шестикутників на існуючі мережі населених пунктів її регіонів. Одержавши за допомогою даної операції в першому наближенні трирівневу систему районування території областей і використовуючи критерії визначення районів і громад згідно з рекомендаціями проекту адміністративно-територіальної реформи, можливо оптимізувати існуючу систему районів, а також межі сільських і селищних рад" [4].

Заслугує на увагу теорія економічних потенціалів. Дана теорія ґрунтується на гравітаційній моделі, згідно якої рівень інтенсивності ділових зв'язків між регіонами прямопропорційний добутку їх економічних характеристик та обернено пропорційний відстані між ними:

$$I_{ij} = \frac{P_i \cdot P_j}{d_{ij}},$$

де I_{ij} — інтенсивність ділових зв'язків між регіонами;

P_i — економічний показник i -го регіону;

P_j — економічний показник j -го регіону;

d_{ij}^j — відстань між регіонами i та j .

З наведеного співвідношення виводиться

формула економічного потенціалу регіону:

$$V_i = \sum_{j=1}^n \frac{I_{ij}}{P_i} = \sum_{j=1}^n \frac{P_j}{d_{ij}},$$

де V_i — економічний потенціал i -го регіону;

I_{ij} — інтенсивність ділових зв'язків між регіонами;

P_i — економічний показник i -го регіону;

P_j — економічний показник j -го регіону;

d_{ij}^j — відстань між регіонами i та j .

Першим гравітаційну модель теорії економічних потенціалів у 1929 р. використав американський науковець У. Рейлі при дослідженні проблем роздрібного товарообігу. Згодом американський астрофізик Дж. Стюарт вказав на зв'язок даної концепції з фізичним законом гравітації і запропонував методику розрахунку демографічного потенціалу як показника просторової взаємодії населених пунктів. Американський географ Ч. Харріс застосував теорію економічних потенціалів для розрахунку потенційної ємності національного ринку США, в результаті чого отримав карту потенціалів збуту для країни, при цьому найбільше значення даного показника, за результатами досліджень, має м. Нью-Йорк.

Для розвитку регіональної економіки сьогодення важливе значення має теорія міжгалузевого регіонального балансу "витрати — випуск" В. Леонтьєва. Теорія ґрунтується на регіональному міжгалузевому балансі виробництва й розподілу продукції, основною метою якого є відображення процесу створення і розподілу суспільного продукту в регіоні. За допомогою балансової моделі аналізується сучасний стан та здійснюється коротко- та довгостроковий прогноз на перспективу внутрішньо-районних та міжрайонних зв'язків (зокрема, товарних і грошових потоків) для окремих секторів економіки.

Міжгалузевий баланс згідно даної теорії містить чотири розділи: таблицю міжгалузевих виробничих зв'язків; структуру кінцевого продукту; формування вартості кінцевого продукту; перерозподіл і кінцеве використання національного доходу.

Ще однією науковою розробкою серед теорій розміщення виробництва є теорія економічного районування. Сутність її полягає в тому, що для забезпечення комплексного соціально-економічного розвитку регіонів країни доцільним є її оптимальний поділ на великі економічні райони.

Детально теоретичне підґрунтя економічного районування опрацьоване М. Колосовським,

який розробив такі основні положення:

— територія країни поділяється на економічні райони за виробничою ознакою;

— кожний район на своїй території забезпечує комплексний розвиток господарства з метою повного задоволення виробничих і споживчих потреб за рахунок власних джерел сировини та енергії;

— для кожного економічного району встановлюють такі категорії виробництва: виробництво районного значення, виробництво міжрайонного значення, виробництво загальнонаціонального значення;

— економічні райони сприяють використанню комбінованих технологічних процесів, що зумовлює створення замкнутих енерговиробничих циклів.

У процесі вивчення зв'язків виробництва М. Колосовський розробив теорію енерговиробничих циклів. Автор теорії дійшов висновку, що для господарювання "...стійкий не лише вхідний (провідний) виробничий процес (наприклад вугільно-металургійний), але й широка сфера виробничих групувань довкола основного процесу" [6]. Така сукупність виробничих процесів формує енерговиробничий цикл (ЕВЦ) — типову існуючу сукупність виробничих процесів, що виникають взаємозумовлено (співпідпорядковано) довкола основного процесу для даного різновиду енергії і сировини [6]. За будовою ЕВЦ має деревоподібну форму: "стовбур" дерева — вертикальний процес циклу, "верховіття" — горизонтальні гілки, "коріння" поширюється в довколишнє природне середовище, а "плоди" — кінцеві продукти, що надходять до споживача.

З врахуванням стану науково-технічного прогресу на період розробки теорії М. Колосовським було обгрунтовано вісім типів ЕВЦ, які згодом було доповнено його послідовниками. Відтак, сучасна система ЕВЦ включає такі складові: пірометалургійний цикл чорних металів, пірометалургійний цикл кольорових металів, хіміко-металургійний цикл рідких металів, нафтоенергохімічний, газоенергохімічний, вуглеенергохімічний, сланцеенергохімічний, гірничохімічний, лісоенергохімічний, теплоенергопромисловий, атоменергопромисловий, гідроенергопромисловий, машинобудівний, текстильно-промисловий, рибпромисловий, індустріально-аграрний, гідромеліоративний, індустріально-аграрний, індустріально-будівельний цикли.

Також М. Колосовським було розроблено теорію територіально-виробничих комплексів. За визначенням М. Колосовського, територіально-виробничий комплекс (ТВК) являє собою економічну комбінацію підприємств в

одній точці або районі, за допомогою чого досягається певний економічний ефект завдяки вдалому добору підприємств відповідно до природних і економічних умов району, його транспорту й економіко-географічному положенню [6]. За основу виділення ТВК вчений використав метод енерговиробничих циклів.

За виробничою спеціалізацією, відповідно до ЕВЦ, що перебувають в їх основі, вирізняють такі типи ТВК: металургійні; машинобудівні; паливно-енергетичні; нафтогазохімічні; лісопромислові; агропромислові та ін. За характером територіальної структури виділяють ТВК: моноцентричні (у якості ядра мають один потужний економічний вузол); поліцентричні (мають два або декілька ядер); децентричні, що формуються (потужні економічні вузли поки що відсутні) [8].

Близькою за своєю сутністю до теорії територіально-виробничих комплексів є теорія промислових кластерів, що виникла в західній економічній науці. Промисловий кластер — це група взаємозалежних географічно наближених компаній (постачальники, виробники, посередники) і пов'язаних з ними організацій (освітні заклади, органи державного управління, підприємства інфраструктури тощо), що діють у певній сфері та взаємодоповнюють одна одну. Головною особливістю кластерів є їхня інноваційна спрямованість. На думку автора зазначеної теорії М. Портера, конкурентоспроможність економіки країни доцільно вивчати через конкурентоспроможність кластерів. Важливе значення при цьому має здатність останніх ефективно використовувати внутрішні ресурси. В результаті досліджень конкурентних можливостей 100 галузей у 10 країнах вчений виявив тенденцію до зосередження найконкурентніших транснаціональних компаній в одній країні, а то й навіть в одному регіоні. Пояснюється це тим, що одна або декілька фірм, досягаючи конкурентоспроможності на світовому ринку, поширюють свій позитивний вплив на найближче оточення: постачальників, споживачів і конкурентів. А успіхи оточення, в свою чергу, впливають на подальше зростання конкурентоспроможності даних компаній [9].

Вагомим внеском у розвиток теорій регіональної економіки є теорія полюсів розвитку і центрів росту (Ф. Перру, Ж. Будвіль). Згідно даної теорії, в умовах ринку виробництво в різних галузях розвивається нерівномірно й завжди існують пропульсивні галузі, які стимулюють розвиток всієї економіки, являючи собою "полюси розвитку". У процесі концентрації виробництва такі галузі зосереджуються у певному місці (регіоні)

— "центрі росту". Ф. Перру розробив класифікацію виробничих галузей за темпами розвитку: галузі, що повільно розвиваються (текстильна, суднобудівна, вугільна); галузі, що розвиваються нормальними темпами, але не чинять суттєвого впливу на розвиток інших галузей (виробництво предметів споживання); галузі, що швидко розвиваються (пропульсивні) і впливають на розвиток інших галузей (верстатобудування).

Ж. Будвіль дав визначення регіонального центру росту, який являє собою набір галузей, що розвиваються й розширюються, розміщених на урбанізованій території й здатних викликати подальший розвиток економічної діяльності у сфері свого впливу. По суті, це є теоретичними обґрунтуванням технополісів та технопарків, що з'явилися згодом.

Невід'ємною частиною системи теорій регіональної економіки поряд із теоріями розміщення виробництва є теорії спеціалізації регіонів у територіальному поділі праці, що в розробленій нами класифікації представлені теорією абсолютних переваг, теорією порівняльних переваг і теорією Хекшена — Оліна.

Теорія абсолютних переваг, основоположником якої є А. Сміт, а послідовниками вчені Дж. В. Колберт та В. Петті, ґрунтується на тому, що міжнародна торгівля заснована на різниці абсолютних витрат у виробництві продукції в різних країнах. Мається на увазі, що кожна країна (регіон) володіє особливими умовами та ресурсами, які дозволяють їй мати перевагу у виробництві певних товарів з меншими витратами або виробляти за одиницю часу більшу кількість продукції. Тому регіон повинен експортувати товари, які виробляє з найменшими витратами, а імпортувати ті, що виробляються іншими регіонами з абсолютно нижчими витратами. З цього приводу А. Сміт зазначав: "Якщо будь-яка чужа країна може постачати нам якийсь товар за більш низькою ціною, ніж ми самі в змозі виробляти його, краще придбати його у неї на деяку частину продукту нашої власної промислової праці, що докладається у тій галузі, в якій ми володіємо деякою перевагою" [11].

Д. Рікардо доповнив і розвинув теорію абсолютних переваг А. Сміта, сформулювавши теорію порівняльних переваг, згідно якої регіони повинні виробляти й вивозити товари, які обходяться їм з мінімальними витратами порівняно з іншими регіонами, а ввозити ті товари, які виробляються за кордоном відносно дешевше, ніж всередині країни. Відтак, кожен

регіон повинен спеціалізуватись на виробництві тих товарів, за якими його витрати відносно нижчі, хоча абсолютні витрати можуть бути вищі, ніж в інших регіонах.

Міжнародна торгівля доцільна лише тоді, коли має місце виробництво одного й того ж самого виду продукції з різними порівняльними витратами.

Шведські економісти Е. Хекшер та Б. Олін, автори теорії співвідношення факторів виробництва, довели, що порівняльні переваги з'являються внаслідок різного ступеня забезпеченості країн факторами виробництва, тому зовнішня торгівля повинна спеціалізуватись на товарах, при виробництві яких найбільші витрати припадають на ресурси, якими найкраще забезпечений регіон. Так, регіонам з надлишком робочої сили вигідно виробляти та експортувати трудомісткі товари, з надлишком капіталу — капіталомісткі товари, тобто у прихованому вигляді експортуються надлишкові фактори. Фактор вважається відносно надлишковим, якщо його співвідношення до решти факторів в країні є вищим порівняно з іншими країнами. У протилежному випадку він визнається дефіцитним.

У 1954 р. була опублікована стаття В. Леонтьєва**, в якій зазначалося, що у 1947 р. США, які вважались країною з надлишком капіталу, експортували трудомістку, а не капіталомістку продукцію, що не відповідало теорії Хекшера — Оліна. Ця невідповідність отримала назву "Парадокс Леонтьєва". Теорія Хекшера — Оліна не пояснює, чому, наприклад, США лідирують у випуску персональних комп'ютерів, а Японія експортує побутову електроніку.

Основними фундаментальними поняттями сучасної теорії взаємодії регіональних економік є оптимум Парето, своєрідне ядро, економічна рівновага в багаторегіональній системі.

Оптимум Парето являє собою множину варіантів розвитку економіки регіонів, які неможливо покращити для одних регіонів, не погіршуючи стан інших, тобто різні оптимальні варіанти розвитку економіки регіонів неоднаково вигідні для окремо взятих регіонів. При виборі взаємовигідних варіантів регіонального розвитку важливою умовою є відношення до ядра — комплексу варіантів розвитку, в реалізації яких зацікавлені всі регіони. Ядро складається лише з оптимальних, за Парето, варіантів.

Кожний конкретний регіон обирає шлях розвитку відповідно інтересам свого населення, тому постає проблема визначення умов спільного ринку (ціни, тарифи тощо) за яких матиме

** В. Леонтьєв — американський економіст, емігрував з СРСР на початку 1920-х років до Німеччини, потім — до США.

місце збалансоване поєднання регіональних рішень та рішення для всієї системи регіонів. Класичним вважається стан економічної рівноваги в багаторегіональній системі, за якого сальдо міжрегіонального обміну (виміряне в цінах рівноваги) кожного регіону дорівнює нулю.

Оскільки у системі наукових підходів для організації продуктивних сил важливе значення мають територіальні аспекти, що зводяться до вибору доцільних місць локалізації народногосподарських об'єктів, дедалі зростає роль обгрунтування концепцій їх розміщення.

Концепція розміщення продуктивних сил являє собою систему положень, спрямованих на пошук доцільних шляхів їх збалансованого розвитку і удосконалення територіальної організації суспільного господарства. Ця динамічна категорія змінюється залежно від можливостей і потреб певного етапу суспільного розвитку.

Основними концепціями розміщення продуктивних сил є концепція просторових обмежень та концепція територіальних можливостей населених пунктів.

Концепція просторових обмежень полягає в обмеженні територіального пошуку для розміщення певних видів діяльності у заздалегідь визначених регіонах. Визначення оптимального варіанта локалізації підприємства доцільно здійснювати у межах регіону, в якому рекомендується пошук точки розміщення. Однак у разі, якщо регіон обрано невірною, навіть найкращий в його межах варіант не буде найприйнятнішим із всіх можливих. Відтак, використання концепції просторових обмежень не завжди дає змогу обрати правильний варіант локалізації підприємства в регіоні, оскільки доцільна точка розміщення може знаходитись за межами останнього.

Модифікованою формою зазначеної концепції є концепція територіальних можливостей населених пунктів, яка стосується, насамперед, міст, в межах яких розміщується основна частина промислових об'єктів. Сутність її зводиться до розгляду наявних у межах міста вільних територій, виділених під промислове і пов'язане з ним будівництво як важливої умови регулювання промислового виробництва. Концепція передбачає економічно та соціально доцільне використання земель для будівництва промислових об'єктів.

ВИСНОВКИ

Здійснений аналіз основних теорій та концепцій розміщення продуктивних сил і регіональної економіки підтверджує, що територіальна організація продуктивних сил та їх регіональний розвиток є складним і багатогранним

процесом, на який впливає цілий комплекс передумов, закономірностей, принципів і факторів. Їх необхідно враховувати при обгрунтуванні стратегій розвитку продуктивних сил і регіональної економіки держави. Це дозволить підвищити рівень обгрунтованості рішень щодо:

- поліпшення територіальної організації виробництва;
- обгрунтування напрямів спеціалізації господарських комплексів регіонів;
- розробки цільових програм стратегічного розвитку продуктивних сил і економіки регіонів;
- удосконалення економічного районування;
- формування територіально-виробничих комплексів і промислових кластерів.

Література:

1. Вечканов Г.С., Вечканова Г.Р. Макроэкономика. — 2-е изд. — СПб.: Питер, 2008. — 228 с.
2. Голиков А.П., Дейнека А.Г., Позднякова Л.О., Черномаз П.О. Региональная экономика та природокористування: навч. посіб. / за ред. Голикова А.П. — 2-ге вид. — К.ЦУЛ, 2011. — 352 с.
3. Гиппократ. О воздухах, водах и местностях // Избранные книги. — М., 1994.
4. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: учебник для вузов / А.Г. Гранберг; Гос. ун-т "Высшая школа экономики". — 4-е изд. — М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. — 495 с.
5. Жук М.В. Региональная экономика: підручник. — К.: ВЦ "Академія", 2008. — 416 с.
6. Колосовский Н.Н. Основы экономического районирования. — М.: Госполитиздат, 1958. — 200 с.
7. Леш А. Географическое размещение хозяйства: пер. с англ. — М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1959. — 456 с.
8. Максаковский В.П. Географическая культура: учеб. пособие. — М.: ВЛАДОС, 1999. — 400 с.
9. Портер М. Международная конкуренция: Конкурентные преимущества стран: пер. с англ. — М.: Международные отношения, 1993. — 896 с.
10. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник / За ред. В.В. Ковалевського, О.А. Михайлюк, В.Ф. Семенова. — 9-те вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2009. — 373 с.
11. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов: В 2-х т. — М.; Л., 1935. — Т. 11.
12. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник. — К.: Вікар, 2006. — 396 с.
13. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://scepis.ru/library>
Стаття надійшла до редакції 13.02.2012 р.